

Ks. dr hab. Bogusław Drożdż prof. PWT
Papieski Wydział Teologiczny
we Wrocławiu

Recenzja rozprawy doktorskiej

ks. mgr lic. Marcina Sawickiego pt. „Rola mediów katolickich w dziele nowej ewangelizacji w archidiecezji warmińskiej” (Warszawa 2020, ss. 230), napisanej na Wydziale Teologicznym w Katedrze Teologii Pastoralnej i Nauk Pomocniczych Uniwersytetu Kardynała Stefana Wyszyńskiego pod kierunkiem ks. prof. dra hab. Jana Kazimierza Przybyłowskiego.

W encyklice *Spe salvi* papież Benedykt XVI napisał, że „Chrześcijańskie orędzie nie tylko «informuje», ale również «sprawia». Oznacza to: Ewangelia nie jest jedynie przekazem treści, które mają być poznane, ale jest przesłaniem, które tworzy fakty i zmienia życie” (nr 2). Słowa te powtórzył papież Franciszek w swoim ostatnim Orędziu na 54. Dzień Środków Społecznego Przekazu (24.01.2020), dodając: „i upodabniając nas do Niego [Jezusa Chrystusa]. Ewangelia wzywa czytelnika do uczestnictwa w tej samej wierze, aby dzielić to samo życie” (nr 3).

Kontekst tych słów rozbudujemy jeszcze o fragment komentarza (Paolo Ruffini, „L'Osservatore Romano”, wyd. polskie, XLI 2020 nr 2-3 s. 7-8) do nadmienionego orędzia: „I wszystkich Papież pyta, jaką historię sobie opowiadamy? W jakiej mierze naprawdę ją przeżyliśmy, przemyśleliśmy, rozważyliśmy, zrozumieliśmy przed jej opowiedzeniem? Czy jest to historia prawdziwa? Czy jest to historia dynamiczna? Czy jest to historia fałszywa? Czy jest to historia nieruchoma? Czy jest to historia, w której występuje człowiek i tajemnica, która go zawiera, czy też jest to historia przekreślająca nasze człowieczeństwo? Czy jest to historia opowiedziana dobrze, czy opowiedziana źle? Czy jest to historia otwarta na nadzieję, czy historia zamknięta? Historia roztrząsająca zło czy szukająca zawsze, w każdej sytuacji iskry dobra, które potrafi ją odkupić?”

Przytoczone słowa niech otworzą niniejszą recenzję pracy doktorskiej ks. mgra lic. Marcina Sawickiego zatytułowanej: „Rola mediów katolickich w dziele nowej ewangelizacji w archidiecezji warmińskiej” (Warszawa 2020, ss. 230).

1. Problematyka i struktura rozprawy

Recenzowana praca doktorska ks. Marcina Sawickiego, poza stroną tytułową, spisem treści, wykazem skrótów, bibliografią oraz aneksem składa się ze wstępu, czterech rozdziałów oraz zakończenia. Całość zamyka się w 230 stronach. Wstęp, liczący 14 stron, wprowadza w problematykę rozprawy (s. 7-20).

Pierwszy rozdział pracy doktorskiej nosi tytuł *Nowa ewangelizacja jako wyzwanie dla współczesnego Kościoła* (s. 21-53). Składa się on z trzech paragrafów, które są poprzedzone krótkim wprowadzeniem. Pierwszy paragraf mówi o powołaniu Kościoła do ewangelizacji. Drugi charakteryzuje nową ewangelizację w nauczaniu Jana Pawła II, Benedykta XVI oraz Franciszka. Ostatni paragraf łączy nową ewangelizację z misją pastoralną Kościoła w Polsce.

Rozdział drugi dysertacji (s. 54-82) przedstawia środki społecznego przekazu jako narzędzia nowej ewangelizacji. Po kilkudzaniowym wprowadzeniu przechodzimy do trzech paragrafów. Pierwszy prezentuje środki społecznego przekazu w nauczaniu Kościoła. Paragraf drugi mówi o zadaniach środków społecznego przekazu, natomiast trzeci konstatuje, że środki społecznego przekazu to współczesna ambona.

Prezentacja mediów katolickich w archidiecezji warmińskiej (s. 83-120) – to tytuł trzeciego rozdziału doktoratu. Rozdział otwiera dwu i półstronicowe wprowadzenie. W trzech paragrafach tego rozdziału zostały opracowane następujące szczegółowe zagadnienia: 1. Lokalna prasa katolicka; 2. Audycje katolickie w lokalnych rozgłośniach i telewizji; 3. Parafialne strony internetowe i media społecznościowe.

W czwartym rozdziale, zatytułowanym: *Funkcje pastoralne mediów katolickich w służbie nowej ewangelizacji w archidiecezji warmińskiej* (s. 121-162), po półstronicowym wprowadzeniu, ukazuje się nam panorama trzech następujących paragrafów. Pierwszy przybliża rolę mediów w komunikacji pastoralnej. Drugi paragraf nosi tytuł: *Znaczenie mediów w funkcji wychowawczej Kościoła*. Ostatni paragraf tego rozdziału przybliża kwestię zadań mediów w formacji integralnej ludzi dorosłych w parafii.

Bibliografia zajmująca 20 stron (s. 170-190) została przez Autora podzielona na źródła, literaturę przedmiotu i strony internetowe. Źródła obejmują: dokumenty Soboru Watykańskiego II, nauczanie papieży, dokumenty Stolicy Apostolskiej, dokumenty Kościoła w Polsce, dokumenty lokalne.

Problematykę pracy doktorskiej wieńczy zakończenie. Liczy ono 7 stron (s. 163-169). Ostatnią częścią dysertacji jest aneks. Zawiera on kwestionariusz na temat parafialnych stron internetowych i mediów społecznościowych, zestawienie tabelaryczne stron internetowych i mediów społecznościowych w parafiach archidiecezji warmińskiej, wywiady (z Krzysztofem Guzkiem – dziennikarzem Radia Plus Olsztyn, z ks. Piotrem Srogą – proboszczem parafii bł. Doroty z Mątów w Dorotowie, z ks. Adamem Bielinowiczem – dyrektorem Wydziału Nauki Katolickiej w Kurii Archidiecezji Warmińskiej, z ks. Kamilem Wyszyńskim – diecezjalnym duszpasterzem młodzieży w archidiecezji warmińskiej, z Krzysztofem Kozłowskim – dziennikarzem „Posłańca Warmińskiego” wkładki do „Gościa Niedzielnego”, z Magdaleną Sztelman – katechetką w Szkole Podstawowej nr 10 w Olsztynie) oraz zestawienie hasłowe odpowiedzi na postawione pytania w przeprowadzonych wywiadach.

2. Ocena merytoryczna rozprawy

Wartość merytoryczną dysertacji w pierwszym rzędzie ukazuje główny problem, wokół którego koncentrują się wszystkie inne zagadnienia zawarte w doktoracie. We wstępie ks. Sawicki uwydatnił główny problem następująco: „Główny problem badawczy wynika z tematu dysertacji: *Rola mediów katolickich w dziele nowej ewangelizacji w archidiecezji warmińskiej. Studium pastoralne*. Jej celem jest opis, przeanalizowanie i określenie funkcji pastoralnych, jakie mają do spełnienia media katolickie w dziele nowej ewangelizacji. Płyną stąd konkretne pytania: czy media właściwie wypełniają swoją funkcję ewangelizacyjną? Jaki jest ich odbiór przez mieszkańców archidiecezji warmińskiej? (...) jaki jest wpływ lokalnych mediów katolickich na kreowanie postaw chrześcijańskich” (s. 15). Nadto, dodaje Doktorant, że „Ważnym elementem pracy będzie także prezentacja

oczekiwań mieszkańców archidiecezji warmińskiej wobec lokalnych mediów katolickich. (...) autor sformułuje [także] aktualne wyzwania stojące przed mediami katolickimi w procesie nowej ewangelizacji” (s. 15).

Nakreślony problem znalazł rozwiązanie w czterech rozdziałach. Po wniknięciu w naturę nowej ewangelizacji, następnie ukazaniu środków społecznego przekazu jako jej pastoralnych narzędzi, Doktorant precyzyjnie zilustrował media katolickie w archidiecezji warmińskiej i wykazał, że spełniają one określone funkcje, które nie omieszkał wprost nazwać funkcjami pastoralnymi.

Jako recenzent pytam o *novum* dysertacji, a zatem czy praca wnosi treściowy, daleki od banalności, wkład w naukę w ogólności, a w teologię pastoralną w szczególności. Stwierdzam, że analizy wokół takich zagadnień jak: media katolickie, nowa ewangelizacja czy komunikacja pastoralna, ale i konkretna enumeracja mediów charakterystycznych dla archidiecezji warmińskiej – poszukiwane *novum* wydobywają z poziomu czystej informacji czy jedynie prostej konotacji na poziom naukowych dociekań, czyniąc wprost z nakreślonej problematyki istotny przedmiot badawczy.

Czy postawiony problem został rozwiązany prawidłowo, zgodnie z wymogami naukowości? Stwierdzam, że tak. Przedstawione wnioski cieszą się źródłowością. Posiadają w sobie także perspektywę ich zagospodarowania w przyszłości, co wprost przemawia za ważnością tematu i aktualnością „tu i teraz”.

Zauważyłem również, że niepoślednią rolę w rozwiązaniu postawionego problemu odegrała odpowiednio zużytkowana metoda naukowa. W pracy doktorskiej została ona właściwie dookreślona, nazwana i zastosowana. W ramach jej stosowania została kompetentnie wykorzystana literatura źródłowa oraz przedmiotowa.

Ocenę merytoryczną zamykam w kilku punktach. Po pierwsze, praca w całości cisy się przymiotem integralności. Meritum nie rozplywa się. Poprzez dobrze formułowane wprowadzenia do rozdziałów i podsumowania wszystkich paragrafów, Doktorant stale „przywołuje się do porządku”, aby „nie wyskoczyć” z nurtu głównego problemu, jaki sobie postawił.

W punkcie drugim pragnę powiedzieć, że dysertacja jako studium pastoralne lokuje swoje meritum w obszarze teologiczno-ewangelizacyjnym, jakkolwiek nie brakuje odniesień do problematyki medioznawczej, historycznej czy społeczno-kulturowej, choćby w zakresie komunikacji.

Po trzecie, poruszając się w dziedzinie teologii pastoralnej, Doktorant wykazał, że ogląd problemu z trzech stron: kryteriologicznego, kairologicznego oraz strategicznego – prowadzi do wypracowania wystarczająco spójnej koncepcji teoretyczno-praktycznej. Będzie można w przyszłości porównać ją z innymi wypracowanymi koncepcjami, których przedmiotem badawczym mogą być również środki społecznego przekazu, ale funkcjonujące już w innych diecezjach charakteryzujących się swoimi uwarunkowaniami kościelno-środowiskowymi.

Po czwarte, dzięki temu, że dynamizm badanego przedmiotu Autor dysertacji scharakteryzował kompleksowo, tym samym ujawnił, że sam problem i jego rozwiązanie mają znamiona synergiczne, co oznacza, że mogą one jako tzw. „interpretacyjne klucze przyszłości” znaleźć zastosowanie przy rozwiązywaniu problemów jeszcze nie w pełni zdefiniowanych.

Po piąte, Doktorant nie poddał nieuzasadnionej generalizacji warstwy merytorycznej dysertacji, co jest niezmiernie ważne. Nie pozwolił również, aby czytelnik rozprawy, w tym i recenzent nie „biegał” po zagadnieniach drugorzędnych.

3. Ocena formalna rozprawy

Praca doktorska ks. mgr lic. Marcina Sawickiego wyraźnie stawia problem główny. Zauważalnym jest fakt, że pytania jednostkowe czy problemy szczegółowe, które domagają się odpowiedzi bardziej złożonej, prezentują się w świetle metodologicznych obostrzeń poprawnie. Problem główny, ale i bardziej szczegółowe zagadnienia są cenzurowane zarówno dobrze ustabilizowaną w ogólnym porządku teologicznym dziedziną teologii pastoralnej, jak i szybko rozwijającymi się w naszych czasach naukami zajmującymi się bezpośrednio środkami społecznego przekazu, komunikacją i edukacją medialną. Stwierdzam, że rozwiązanie pro-

blemu głównego, odzwierciedlonego w temacie rozprawy, w wymiarach formalnych zostało przedstawione ze znajomością naukowego zaplecza metodologicznego. Struktura pracy, która została przedstawiona jako narzędzie pomocowe dla udzielenia adekwatnej odpowiedzi na problem naukowy dysertacji jest jednocześnie prosta i pełna.

Klarowna struktura pracy pozwoliła Doktorantowi stworzyć odpowiednią przestrzeń przedmiotową. Jest to ważne, bowiem wraz z pogłębianiem konkretnego problemu, trzeba liczyć się z narastającą wieloaspektowością zagadnienia. Pragnę zauważyć, że niektóre problemy wiążące nową ewangelizację jako całość z narzędziami pastoralnymi, w tym przypadku z narzędziami medialnymi, wcale nie pretendują do grupy zagadnień jednoznacznie rozstrzygniętych. Wiemy, że niekiedy jedno słowo może wywołać proces nawrócenia. Badania statystyczne koncentrujące się na wykazaniu przyczynowo-skutkowego związku między konkretnie sformułowanym newsem a tzw. ewangelicznym efektem, będącym elementem procesu zbawczego, są bardzo trudne do weryfikacji i najczęściej nie podlegają dodatkowemu sprawdzeniu.

W pracy zauważam właściwe zastosowanie zasad metodyki naukowej. Najpierw podkreślam odpowiednie dobranie metody badawczej. Następnie dostrzegam umiejętność korzystania z literatury fachowej. Stwierdzam również, że i jakość używanego naukowego języka jest zadowalająca. Również wykorzystana przez Doktoranta literatura okazuje się być wystarczająca co do jakości i ilości.

Z formalnego punktu widzenia należy jeszcze wyraźnie zaznaczyć, że zarówno wstęp, jak i zakończenie spełniają wszystkie wymagania stawiane pracy naukowej tej klasy. Wstęp podprowadza pod problem naukowy i go naświetla, a zakończenie pracy doktorskiej zawiera podsumowanie oraz otwiera poprzez zapytania nowe przestrzenie badawcze.

Oczywiście, nie umniejszając walorów dysertacji, recenzentowi przysługuje prawo i obowiązek zwrócenia uwagi na mankamenty czy też drobne potknięcia, które wprost wydają się być bardziej przeoczeniem niż merytoryczną nieściółnością o charakterze poważnego błędu.

1. W tytule pracy zamiast słowa „rola” mogłoby zafunkcjonować pojęcie „status”, które jak wiadomo mieści w sobie i „miejsce i rolę”.

2. Tytuł czwartego rozdziału w rzeczywistości pokrywa się z tytułem dysertacji w ogólności. Sugeruję tytuł czwartego rozdziału w brzmieniu: Nowoewangelizacyjny charakter lokalnych mediów.

3. Uważam, że jeśli znajdujemy się we współczesnym nauczaniu Kościoła, to nie tylko godzi się, lecz należy zadbać, aby w pracy doktorskiej były odniesienia do wszystkich dokumentów Soboru Watykańskiego II, a nie tylko do niektórych.

4. Literatura źródłowa gdyby była nieco „świeższa” z pewnością wniosłaby do analiz nowe wątki. Np. w 2020 r. ukazało się Orędzie na 54. Dzień Środków Społecznego Przekazu, a w dysertacji ostatnie orędzie pochodzi z 2015 roku.

5. Ogląd mediów katolickich dotyczy archidiecezji warmińskiej. Patrząc na bibliografię, pod punktem: *Dokumenty lokalne* – widzimy tylko dwie pozycje. Uważam, że bibliografia również winna bardziej zdecydowanie i przekonująco argumentować temat dysertacji.

6. Media katolickie winny promować dokumenty kościelne. W dysertacji nie wspomniano, że w archidiecezji warmińskiej powinna być promowana adhortacja apostolska *Amoris laetitia* papieża Franciszka.

7. Przypisy są dobrze uchwycone. Nieliczne interpunkcyjne chochliki są łatwe do usunięcia. Z przekonaniem twierdzę, że obszar przypisów to również ważna przestrzeń dla prowadzenia naukowej dyskusji. Powinna być ona zatem przez Doktoranta wykorzystywana z większą odwagą.

4. Kwestie do dyskusji

Pierwsze pytanie, jakie stawiam Doktorantowi dotyczy definicji mediów katolickich. Czym te media różnią się od innych mediów? W tym kontekście pytam o wartość medialnego pluralizmu? Przy udzielanej odpowiedzi proszę odnieść się do takich haseł jak: indoktrynacja ideologiczna, konsumencka promocja, naukowa informacja, formacja, wychowanie, rozrywka.

Natomiast drugim pytaniem wkroczmy w dziedzinę ewangelizacji, a właściwie nowej ewangelizacji. W czym Doktorant najbardziej widzi skuteczność nowej ewangelizacji? Czy ta skuteczność wynika bardziej z zastosowanych narzędzi czy też postaw? Proszę o krótką, ale naukową refleksję na ten temat.

5. Wniosek końcowy

Koncypowanie przebadanego problemu w pracy doktorskiej, ukazanie jego rozbudowanej aspektowości oraz przedstawienie kontekstowej zależności zagadnień, nazwijmy je tutaj, drugorzędnymi, jakkolwiek ważnych i dobrze uchwyconych, pozwala w ocenie dysertacji dostrzec naukową rzetelność, co dobrze świadczy o samym Doktorancie, jego przygotowaniu warsztatowo-metodologicznym oraz dobrze rokuje ukierunkowany dalszy intelektualno-naukowy rozwój.

Walory merytoryczne rozprawy doktorskiej, nadto spełnione wymogi formalne dysertacji ukazują ją jako dzieło rzeczywiście godne naukowej uwagi w wymiarze jej aktualności i użyteczności. Podsumowując, stwierdzam, że rozprawa ks. mgra lic. Marcina Sawickiego spełnia wszystkie wymogi stawiane pracy doktorskiej. Merytorycznie wbudowuje się w dziedzinę teologiczno-pastoralną, wnosząc swój solidny naukowy dorobek. Dlatego wnioskuję o dopuszczenie Doktoranta do dalszych etapów przewodu doktorskiego.

Wrocław – Legnica, dnia 17czerwca 2020 roku.

Ks. Bogusław Drożdż